

AKTUELIZACIJA EKONOMSKE DIPLOMATIJE U PROCESU MONDIJALIZACIJE I GLOBALIZACIJE

REZIME: Od posebnog interesa, u narednom tekstu, jeste ekonomska diplomatija (ta sintagma najčešće zamenjuje ostale) koja spaja dve bitne sfere društva: ekonomiju i politiku, odnosno diplomatiju.

Ekonomska diplomatija uključuje politiku, diplomatiju, ekonomiju, biznis, menadžment, marketing, svetsko tržište, odnos s javnošću, informativnu delatnost i drugo. Svrha ekonomske diplomatije je baš ono što može da obezbedi poslovna diplomatija i diplomatska poslovnost – a to je efikasan posao, efektna uspešnost i sigurnost profita, investicija i tržišta. S obzirom na to da svaki posao ima određenost, izvesnost i završenost, jasno je da su *poslovna diplomatija* i *diplomatska poslovnost* najvažniji oblici ekonomske diplomatije. Ovo je posebno slučaj u savremenim mondijalističkim i globalističkim procesima gde svaki posao ima svoju određenost, gde je njegov uspeh izvestan (nije nemoguć) i gde se započeti posao završava u određenom, okončanom vremenu trajanja.

Početak 21. veka je obeležen opštim procesom mondijalizma i globalizacije. *Mondijalizam* je definisan u smislu objedinjavanja funkcija više država na širem svetskom planu po kome se država, koja se na to slobodno opredelila, ograničava u delu njenih samostalnih funkcija (UN, EU, G-8 i dr.). *Globalizacija* definisana u smislu regulisanja jedinstvenog svetskog tržišta kapitala, roba, rada i znanja koje se uspostavlja snagom objektivnih ekonomskih zakonitosti, koju države prihvataju svojim slobodnim opredeljenjem (STO, MMF, MOR i dr.).

Ekonomskej diplomatiji zato treba dati status i ulogu u političkom sistemu koji odgovara ulozi države u procesu mondijalizacije i globalizacije, dakle, samostalna uloga prema spolja, ne uloga koja je rezultat *internih* odnosa snaga države.

Ključne reči: ekonomska diplomatija, poslovna diplomatija, mondijalizacija, globalizacija

* Docent Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment, Novi Sad.

1. Elementi ekonomske diplomatije

Reč diplomatija vezuje se za grčku reč *diploma* koja označava akt, povelju suverena *presavijen na pola*. Bez obzira na naučno definisanje pojma, diplomatija podrazumeva umešnost, veštinu, spretnost i sposobnost vođenja nekog važnijeg posla. Naravno, ovome se pripisuju trivijalno, ali prisutno obeležje diplomatskog ponašanja: izbegavanje istine i realnosti putem bontona i ljubaznih reči da bi se postigao određeni cilj u društvu!

Diplomatija je delatnost, veština, nauka, metoda i karijera.¹ Diplomacija je metod, tehnika i veština u kontaktiranju, komuniciranju i korespondenciji.

Pojam diplomatije poprima posebna značenja kada se poveže sa ekonomijom i menadžmentom.² U praksi, osim sintagme *ekonomska diplomatija*, zavisno od konkretnog određenja može da se koriste i sintagme: *poslovna diplomatija*, *diplomatska ekonomija* i *diplomatska poslovnost*. Pojavljuju se i druge *sintagme* (*trgovinska diplomatija*, *vojna diplomatija* i *slično*) koje ovde ne posmatramo.

Nas ovde posebno interesuje ekonomska diplomatija (ta sintagma najčešće zamenjuje ostale) koja spaja dve bitne sfere društva: ekonomiju i politiku, odnosno diplomatiju.

Ekonomska diplomatija uključuje politiku, diplomatiju, ekonomiju, biznis, menadžment, marketing, svetsko tržište, odnos s javnošću, informativnu delatnost i drugo.³

Ekonomska diplomatija bliska je međunarodnom biznisu, velikim investicijama u infrastrukturu, obezbeđenju određenih pregovaračkih pozicija države, delovanju medija u ekonomskoj sferi, poslovnim informacijama i slično.

Poslovna diplomatija krči sebi prostor unutar društveno-ekonomskih odnosa same tranzicione države, pogotovo u lokalnim okvirima i javnim paradržavnim korporacijama. Poslovna diplomatija označava, pre svega, interesovanje države za poslovanje i razvoj velikih poslovnih sistema od interesa za celu nacionalnu ekonomiju.

Naravno, uz poslovnu diplomatiju ide *diplomatska poslovnost* koja je sušreće.

Svrha ekonomske diplomatije je baš ono što može da obezbedi poslovna diplomatija i diplomatska poslovnost – a to je efikasan posao, efektivna uspešnost i sigurnost profita, investicija i tržišta. Na primer, u sferi prometa, imamo piramidu: 1° distribucija, 2° prodaja, 3° marketing, 4° promocija, 5° odnos s javnošću – PR i 6° diplomatska poslovnost. Na vrhu je vlasnik i njegova diplomatija poslovnosti: upravljanje svojim preduzećima i uticaj na usmeravanje države.

¹ Mitić, M., *Diplomatija kao sredstvo za promociju, ostvarivanje i zaštitu poslovnih interesa*, Zavičaj za izdavanje udžbenika i nastavna sredstva, Beograd, 2003, str. 7.

² Ibler, V., *Međunarodna diplomatija i konzularno pravo*, FPN, Zagreb, a prema knjizi Stanka Nikića: *Diplomatija – tehnika i metod*, Barbat, 1997. Zagreb, str. 13.

³ Prvulović, V., *Ekonomska diplomatija*, Megatrend, Beograd, 2006, str. 19.

Preko holdinga vlasnik direktno upravlja ili ima odlučujuću reč (*poslovnost*). Ali on je građanin države, aktivni član društva koji može da utiče na one procese i odnose snaga koji njemu odgovora (*diplomacija*). I, eto diplomatske poslovnosti: *usmeravanje i upravljanje*.

Nije slučajno hapšenje ili razvlašćivanje najvećih vlasnika kapitala u Rusiji, našoj zemlji i dr. Verovatno su pomešali upravljanje (blisko kapitalu) i usmeravanja (blisko državi).

S obzirom na to da svaki posao ima određenost, izvesnost i završenost, jasno je da su *poslovna diplomatija* i *diplomatska poslovnost* najvažniji oblici ekonomske diplomatije, posebno u savremenim mondijalističkim i globalističkim procesima – gde svaki posao ima svoju određenost, gde je njegov uspeh izvestan (nije nemoguć) i gde se započeti posao završava u određenom, okončanom vremenu trajanja. To je naročito važno za diplomatsku poslovnost.

S druge strane određenost, izvesnost i završenost ponekad prelazi u određenost, verodostojnost i procesualnost kao obeležje koje bliže *ekonomskoj diplomatiji*, jer je ona po svojoj prirodi šira od poslovne diplomatije i diplomatske poslovnosti, te zbog toga ne mora biti tako efikasna u pojedinostima s obzirom na to da ona vodi računa o nacionalnoj ekonomiji u celini.

2. Nastanak i modaliteti ekonomske diplomatije

Prvo pominjanje ekonomske diplomatije vezano je za interes države da u okviru svojih diplomatskih aktivnosti odredi i podrži ekonomsku stranu diplomatskih odnosa. *Instrukcije za francuske ambasade* iz 1642. godine je prvi pisani izvor koji sadrži te elemente ekonomske diplomatije. *Instrukcije* obavezuju francuske diplomatske predstavnike – da osim što predstavljaju državu *ex lege* – promovišu i štite ekonomske interese cele države i njenih *ekonomskih subjekata*. Ima i obrnut slučaj: kada ekonomski subjekt funkcioniše političko-diplomatski. Londonska *Istočno-indijska kompanija* – koji je, inače, *prihvatni ekonomski subjekt* – u Indiji je imala državnu ulogu, odnosno kompanija je služila za ostvarivanje kolonijalnih diplomatskih ciljeva Velike Britanije i, naravno, svoje ekonomske – skoro dva veka.

Mi posmatramo ekonomsku diplomatiju kao generični pojam koji spaja ekonomiju i politiku, ali praksa je šira, u njoj se pokazuje konkretizacija modaliteta koji deluju samostalno. Ovde ćemo izdvojiti četiri modaliteta koji mogu da obeleže ovo vreme.

(1) EKONOMSKA DIPLOMATIJA

Polazeći od diplomatije i dolazeći do ekonomije – to je *ekonomska diplomatija*. Diplomacija svake države (pa i male) ima elemente ekonomije, i to je sintagma: ekonomske diplomatije (odnosi se na državu koja je kandidat za EU).

(2) DIPLOMATSKA EKONOMIJA

Polazeći od ekonomije i dolazeći do diplomatije – to je *diplomatska ekonomija*. Ekonomija razvijene velike države (ili velikih saveza) ima elemente sta-

tusne diplomatije u sferi ekonomskih odnosa i procesa prema manjim državama, i to je: *diplomatska ekonomija* (odnosi se na EU, NATO u ekonomskom smislu i dr.).

(3) POSLOVNA DIPLOMATIJA

Polazeći od diplomatije i dolazeći do poslovnosti – to je *poslovna diplomatija*. U jačanju ekonomske uloge države, posebno mesto zauzima ohrabrivanje i podržavanje poslovnih subjekata da proširuju i uvećavaju svoje poslovanje i kapital. Država treba da modernizuje odnos prema paradržavnim ekonomskim subjektima kada nastupaju na tržište roba i kapitala. Povećanje uticaja velikih poslovnih sistema na državu je karakteristična pojava na prelazu iz komunizma u kapitalizam, što odgovara sintagmi poslovne diplomatije.

(4) DIPLOMATSKA POSLOVNOST

Polazeći od poslovnosti i dolazeći do diplomatije – to je *diplomatska poslovnost*. Velike kompanije su pravi ambasadori države (na primer, Folksvagen u Njemačkoj). Takva diplomatska poslovnost dešava se Japanu, Južnoj Koreji, Tajvanu, kao i u pojavi privatizacija komunističke imovine. Vlasnici velikih kompanija polazeći od svoje ogromne poslovnosti, utiču na politiku, diplomatiju, zakonodavstvo, vladu. Naročito u procesu tranzicije i privatizovanje, gde dominira specifična poslovnost, bolje reći: separata tranziciona poslovnost, koja ne bi mogla opstati bez specifičnih političko-diplomatskih elemenata, okvira, ulaza, podržavanja.

Po našem mišljenju, *diplomatska ekonomija, poslovna diplomatija i diplomatija poslovnosti* su moderni modaliteti ekonomske diplomatije 21. veka.

Uvek je njihov sadržav politika, ekonomija, diplomatija i poslovnost. Ekonomija i poslovnost važnija je kod diplomatske ekonomije i diplomatije poslovnosti, a politika i diplomatija je važnija kod ekonomske diplomatije i poslovne diplomatije.

Ali, bez obzira na ove poente, sve četiri sintagme uvažavaju ekonomiju i poslovnost. Ekonomiju na nivou države, poslovnost na nivou velikih korporacija.

3. Veza ekonomije i diplomatije

Izdvojićemo dve interesantne pojave koje ilustruju veze ekonomije i diplomatije.

PRVA POJAVA: *Instrukcije za državne predstavnike* Francuske da bi vodili više računa o ekonomskim interesima države i svojih ekonomskih subjekata u stranim zemljama (Francuska, 1642. godine).

DRUGA POJAVA: *Istočno-indijska kompanija* (London, 18. i 19. vek) koja kao ekonomski subjekt širi i štiti državne britanske kolonijalne ekonomske interese na teritoriji Indije gde kompanija, što je i normalno, ostvaruje svoj privatni ekonomski interes.

Prva pojava polazi od diplomatije, a uvodi elemente ekonomije u njoj. Temeljni pojam sintagme ekonomske diplomatije u ovoj pojavi je *diplomacija*, a

specifično određenje tog pojma je *ekonomija*. Dakle, ova prva pojava sintagme *ekonomske diplomatije* govori o tome da diplomatija, osim svojih osnovnih određenja, dobija još jedno – *ekonomsko*, da kažemo, vitalno ekonomsko određenje. U izvesnom smislu, ovde je mesto i *poslovnoj diplomatiji*, koja se približava velikim poslovnim sistemima.

Druga pojava polazi od ekonomije, a uvodi elemente diplomatije u njoj. Temeljni pojam sintagme je *ekonomija*, a dodatno određenje je *diplomatija*. I to bi mogla biti nova sintagma *diplomatske ekonomije*, naročito opažena u EU na početku 21. veka (diplomatsko delovanje organa i čelnih ljudi stabilizovane i statusne EU u ekonomskoj oblasti od šireg značaja za Uniju). Dakle, druga pojava sintagme *diplomatske ekonomije* govori nam o tome da ekonomija, osim svojih osnovnih određenja, dobija još jedno novo – *diplomatsko*, što je normalno u 21. veku mondijalizma i globalizacije. U izvesnom smislu, ovde je mesto i *diplomatskoj poslovnosti* koja velike poslovne sisteme približava diplomatiji i politici.

Veza između poslovnosti i diplomatije je interesantna. Obimno poslovanje i velike investicije sve više traži konkretnu državnu podršku i prolaz. Vlasniku kapitala je potrebna neka vrsta unutrašnje diplomatske poslovnosti, koja treba da bude al pari poslovnoj diplomatiji države. Diplomatska poslovnost ujedinjuje državnu podršku, poslovanje i investicije, odnosno na ovaj način se vodi računa o sigurnosti kapitala, većem profitu i naprednijoj nacionalnoj ekonomiji.

Rečeno marketinškim jezikom: na tržištu radne snage sve više se traže kadrovi sposobni za diplomatsku poslovnost. Zasad, u vreme tranzicije biraju se ljudi iz vlasti koji su potekli iz domicilne političke prakse (*diplomatska strana* prelazi u stranu poslovnosti). Sve je više vlasnika velikih kompanija, političko-privrednih praktičara, koji utiču na državu preko „svoje” diplomatske poslovnosti koja vrlo često iza sebe ima moć novca i medija. A to je dobar motiv mladima: znati upravljati (poslovnost) i imati dodir sa onima koji znaju usmeravati (politika, diplomatija).

4. Mondijalizam i globalizacija kroz prizmu aktualizacije ekonomske diplomatije

U 21. veku, *mondijalizam* ostvaruje pojavu koja se prvo određuje diplomatom, pa ekonomijom, i to je blisko sintagmi – *ekonomske diplomatije*. *Globalizacija* bi mogla da bude naziv za drugu pojavu koja se prvo određuje ekonomijom, pa diplomatom, i to je blisko sintagmi – *diplomatske ekonomije*. To je napredna nacionalna ekonomija i njene velike korporacije i banke koje vode računa o diplomatskim odnosima koji podržavaju njihovo obimno poslovanje i veliko investiranje. Tipični nosilac pojave diplomatske ekonomije su SAD i EU. Snaga njihove ekonomije je *statusno* određena, te njihovim predstavnicima nije teško diplomatski funkcionisati na ekonomskom planu. Izvor njihove moći ima karakter statusnog simbola, što ne sme da se prihvati apsolutno, uz sve pojedino-

sti. Šansa malih zemalja je u jačanju elementa ekonomije i poslovnosti, makar i na račun neke državne funkcije.

Radi se o tome da sve izvore, sva porekla, svi koreni – jednom rečju sve suštine pojma ekonomske diplomatije treba da *ateriraju* u ovaj svet, današnji moderni svet 21. veka. Bez obzira na početke i istorijski razvoj, ekonomska diplomatija dobija na značaju u današnje vreme mondijalizacije i globalizacije. Upravo, ekonomska diplomatija, kao glavna sintagma približavanja, usaglašavanja i vezivanja diplomatskih ciljeva i ekonomskih interesa – jeste sjajan primer kako dve isprepletene stvari (ekonomija i diplomatija) mogu da žive zajedno i da poprimaju zajedničke karakteristike i vrednosti. Naravno, pod uslovom da se ne pređe tolerantna granica i uvede ekonomska prisila.⁴

Manji nacionalni ili verski „grupni mentalni resursi” ne uspevaju kao nekad u 20. veku. Početak 21. veka je obeležen opštim procesom mondijalizma i globalizacije. *Mondijalizam* definisan u smislu objedinjavanja funkcija više država na širem svetskom planu po kome se država, koja se na to slobodno opredelila, ograničava u delu njenih samostalnih funkcija (UN, EU, G-8 i dr.). *Globalizacija* definisana u smislu regulisanja jedinstvenog svetskog tržišta kapitala, roba, rada i znanja koje se uspostavlja snagom objektivnih ekonomskih zakonitosti, koju države prihvataju svojim slobodnim opredeljenjem (STO, MMF, MOR i dr.).

Bez obzira kakvi su modaliteti sporazumevanja između država 21. veka, to je vrsta *centralizacije* državne vlasti na međunarodnom planu, to je proces centralizacija država koji je blizak pojmu mondijalizma.

Bez obzira da li su modaliteti povezivanja vlasnika kapitala vidljivi ili nevidljivi, to je sigurno proces svetske *koncentracije* kapitala koji je blizak pojmu globalizacije.

Pod kišobran politike su pojmovi: diplomatija, mondijalizam, centralizacija državnih funkcija. Pod kišobranom ekonomije su pojmovi: poslovnost, globalizacija, koncentracija kapitala. Zajedno, na jedan složen način, čine sintagmu ekonomske diplomatije koju mi shvatamo i koristimo kao generični pojam svih njenih modaliteta. U stvari, ta sintagma ekonomska diplomatija je opšti pojam za povezivanje ekonomije i diplomatije. S jedne strane su ekonomija, poslovnost, biznis, investicije i profit, a s druge strane su diplomatija, politika, administrativna vlast i državna sila.

To su *realnosti*, to je *delovanje*, to su *forme*. To je, u stvari, pragmatizam⁵ procesa mondijalizacije i globalizacije nasuprot fundamentalizmu koji uz *delovanje* i *forme* često ima i pravilo: *Cilj opravdava sredstvo*,⁶ gde se vidi njegova slaba tačka – realnost. Teško onoj realnosti koja nije svetska.

⁴ Verovatno je najveći zadatak diplomatsko-ekonomskog stručnjaka da predvidi prag netolerancije u temeljnoj trojci KRD – kapital, rad i država, jer posle njega ide prinuda i prisila u više diktatorskih verzija i međunarodno obaleženih ekonomskih oblika.

⁵ Pers, Č.S., *Pragmatizam*, Grafos, Beograd, 1984.

⁶ Makijaveli, N., *Vladalac*, Enigma, Pančevo, 1998.

Zaključak

1) Ekonomija je po svojoj prirodi *predmetna*: postoji njena realnost u vidu kapitala, imovine, novca, profita, kamate, rente, investicija, tržišta, cena. Prema tome, bez obzira što ima svoje metode, postupke, menadžmente – ekonomija je, pre svega, stvarna, predmetna, izvesna.

Diplomatija je, nasuprot tome, procesualna i bliska je *metodu* (kompetencija, forma, status, veština, spretnost). Bliska je subjektu koji se ponaša, govori, piše – koji, kao takav, ekonomiji svoje zemlje otvara vrata povoljnih mogućnosti za ostvarivanje materijalnih i drugih interesa. U suštini to je *verodostojnost*, status, ovlašćenje, forma, *metoda* subjekta.

Ekonomske interes je predmetan, ali on može biti (najčešće jeste) *parcijalan*, dok diplomatski interes vodi računa o funkcionisanju celog sistema i veza na nivou države koja je dosta stabilna celina, te je, u tom smislu, bliži *integrativnom* cilju, ne parcijalnom.

Ekonomska diplomatija (i poslovna diplomatija) daje odgovore kakva je *ta diplomatija* kada treba da ostvaruje, promoviše i štiti ekonomske interese te države i poslovne interese njenih građana. Ne samo političke, pravne, građanske i slične interese – nego, baš, ekonomske i poslovne.

Diplomska ekonomija (i diplomatska poslovnost), daje odgovore kakva je *ta ekonomija* kada treba da ostvaruje i promoviše funkcionisanje diplomatije zemlje kao celine, kao sistema zadovoljavanja svih potreba jedne državne zajednice koja, osim ekonomskih interesa, ima potrebe da ostvaruje i promoviše kulturne, naučne, nacionalne, verske i druge potrebe građana te države.

2) Malo je reći da je ekonomska diplomatija budućnost. Da navedemo nekoliko primera. Posle II svetskog rata poražene države Nemačka i Japan (da ne nabrajamo njihove saveznike) bave se najviše ekonomskom diplomatijom. A to je manje politike – više ekonomije; manje volje za političkom vlašću – više volje za ekonomskim dobrima. Odnos snaga u društvu nije u rukama državne *neekonomske* sile, nego u rukama privatne ekonomske sile. Mnoge zemlje sveta su ovako nešto uradile, kao na primer: Švajcarska, Južna Koreja, Tajvan, zemlje Beneluksa i sl. Mondijalizam su prepustili drugima: SAD, SSSR (Rusiji) i dr. Zemlje ekonomske diplomatije su ušle u proces globalizacije – zaista neopterećeni političkim i ciljnim ograničenjima. Ekonomskoj diplomatiji zato treba dati status i ulogu u političkom sistemu koji odgovara ulozi države u procesu mondijalizacije i globalizacije, dakle, samostalna uloga prema spolja, ne uloga koja je rezultat *internih* odnosa snaga države. Ekonomska dimenzija države je pre svetski definisana, dok politička baš i nije.

3) Zanimljivo je sve snažnije pojavljivanje ekonomske prisile u nerazvijenim kapitalističkim zemljama, posebno u tranzicionim državama koje posle komunizma obnavljaju kapitalizam. Težnja novokomponovanih vlasnika kapitala da ostvare prosečnu svetsku stopu profita (jer je ne mogu ostvariti pod normalnim okolnostima na tržištu) usmerena je na pojačavanje eksploatacije i relativnog

smanjenja plata uz sadejstva zakona i propisa države. To je poremećaj trojke KRD – kapital, rad i država, gde se prvi i treći član interesno povezuje. Mi smatramo da treba pokrenuti nacionalno dogovaranje i sporazumevanje na nivou trojke KRD – kapital, rad i država. A to je i svrha ekonomske diplomatije: učiniti te veze i povezanosti tolerantnijima, a smanjiti rigidnost i ekonomsku prisilu. Treba obnoviti sistem susretanja ekonomskih interesa nosilaca kapitala, rada i države. To su metodi ekonomske diplomatije, metodi koji umanjuju značaj i ulogu ekonomske pri-sile koja pretila napredovanju i sigurnosti nacionalne ekonomije.

Assist. Prof. Vidak Radović, Ph.D.

Actualization of economical diplomacy in the process of mondialization and globalization

A b s t r a c t

Special interest, in next text, is economic diplomacy (that syntagma usually replaces the others) which connect two important part of social: economy and politic diplomacy.

Economic diplomacy includes politics, diplomacy, economy, business, management, marketing, world market, public relations, information's work and others. The point of economic diplomacy is that it can secure business diplomacy and diplomatic business – that is effective work, effective success and safety profit, investment and market. Every work has its determination, execute and finalization. It is logical that in business diplomacy and diplomatic business the most important forms of economic diplomacy, especially in modern mondialization and globalization processes, every work has exact determination, where the success is certain (not impossible), and where the work is finished in time.

At the beginning of 21 century the process of mondialization and globalization is delined. Mondialism is defined as unification of more states, worldwide, where one state that accepts unification, restricts ownh self-function (EU, UN, G8). Globalization is defined as regulation of united world market of capital, work and knowledge, which the states accept as their own (STO, MMF, MOR).

That is why economic diplomacy should be given the status in politic system that is appropriate for the state in mondialization and globalization, so intedendant role is expressed outwards, and not the role directed inwards.

Key words: economic diplomacy, business diplomacy, mondialization, globalization

Literatura

1. Biežinski, Z., *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica, 2001.
2. Koontz, H., Weirich, H. *Menadžment*, Mate, Zagreb, 1997.
3. Mitić, M., *Diplomatija kao sredstvo za promociju, ostvarivanje i zaštitu poslovnih interesa, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*, Beograd, 2003.
4. Milovanović, S., Carić, M., *Makroekonomija*, Privredna akademija, Novi Sad, 2007.
5. Milovanović, S., i Carić, M., *Makroekonomija*, Privredna akademija, Novi Sad, 2007.
6. Nick, S., *Diplomatija – tehnika i metod*, Borbat, 1997.
7. Prvulović, V., *Ekonomska diplomatija*, Megatrend, Beograd, 2006.
8. Radović, V., *Alhemija odluke*, Sacen, Novi Sad, 2002.
9. Pers, Č. S., *Pragmatizam*, Grafos, Beograd, 1984.
10. Čomski, N., *Kontrolisana demokratija*, Podgorica, 1999.